JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS PHILIPPE LÉGER

12 päivänä syyskuuta 2002 [1]

1. Euroopan yhteisöjen komissio vaatii käsiteltävänä olevalla kanteella yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Italian tasavalta on jättänyt noudattamatta EY 49—55 artiklassa sille asetetut velvollisuudet. Komissio moittii kyseistä valtiota pääasiassa siitä, että se on pitänyt voimassa lainsäädännön, jossa edellytetään, että muissa jäsenvaltioissa asuvat patenttiasiamiehet on merkittävä italialaisia patenttiasiamiehiä koskevaan luetteloon ja että heidän on asuttava Italiassa taikka että heillä on oltava ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen hoitaa toimeksiantoja Italian patenttivirastossa.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Asiaa koskevat yhteisön oikeussäännöt*

2. Perustamissopimuksen 49 artiklan ensimmäisessä alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Jäljempänä olevien määräysten mukaisesti siirtymäkauden aikana poistetaan asteittain rajoitukset, jotka koskevat muuhun yhteisön valtioon kuin palvelujen vastaanottajan valtioon sijoittautuneen jäsenvaltion kansalaisen vapautta tarjota palveluja yhteisössä."

3. EY 50 artiklan mukaan "palveluilla tarkoitetaan suorituksia, joista tavallisesti maksetaan korvaus ja joita määräykset tavaroiden, pääomien tai henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta eivät koske.

Palveluihin kuuluu erityisesti:

a) teollinen toiminta;

b) kaupallinen toiminta;

c) käsityöläistoiminta;

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

d) vapaiden ammattien harjoittamiseen kuuluva toiminta.

Palvelujen tarjoaja saa tilapäisesti harjoittaa toimintaansa valtiossa, jossa palvelu tarjotaan, niillä edellytyksillä, jotka tämä valtio asettaa kansalaisilleen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sijoittautumisoikeutta koskevan luvun määräysten soveltamista".

B *Asiaa koskevat kansalliset oikeussäännöt*

4. 22.6.1979 annetun tasavallan presidentin asetuksen nro 338 38 §:ssä, jonka otsikko on "Patentteja koskevan kansallisen lainsäädännön tarkistaminen 26.5.1978 annetun lain nro 260 nojalla" ja joka koskee 29.6.1939 annetun kuninkaan asetuksen nro 1127 94 §:n muuttamista, säädetään seuraavaa:

"94 § korvataan seuraavalla pykälällä: Kukaan ei ole velvollinen hankkimaan hyväksyttyä asiamiestä edustamaan itseään Ufficio centrale dei brevetissä (patenttiasioita käsittelevä keskusvirasto) käytävissä menettelyissä; luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt voivat toimia työntekijänsä välityksellä, jonka ei tarvitse olla hyväksytty asiamies.

Toimeksianto voidaan antaa ainoastaan asiamiehille, joiden nimi on Ufficio centrale dei brevetissä tässä tarkoituksessa pitämässä rekisterissä.

Toimeksianto voidaan lisäksi antaa asianajajalle tai oikeudelliselle asiamiehelle, joka on kirjattu kyseisen ammattikunnan jäsenrekisteriin."

5. Italian tasavallan 30.5.1995 annetun asetuksen nro 342 2 §:ssä, jonka otsikko on "Asetus teollisoikeuksia hoitavien asiamiesten ammatin järjestämisestä ja näitä koskevan rekisterin pitämisestä", rekisteriin merkitsemisen edellytyksistä on säädetty seuraavaa:

"Teollisoikeuksia hoitavia hyväksyttyjä asiamiehiä koskevaan rekisteriin voidaan kirjata luonnollinen henkilö:

[— —]

c) jolla on asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa, paitsi jos kyse on sellaisen valtion kansalaisesta, joka sallii Italian kansalaisten kirjaamisen kansalliseen rekisteriinsä ilman tällaisia edellytyksiä;

d) joka on suorittanut teollisoikeudellisia asiamiehiä koskevan, 27.1.1992 annetun asetuksen nro 115[2] 6 §:ssä tarkoitetun pätevyystutkinnon tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun kelpoisuuskokeen."

7. Komissio katsoo, että nämä vaatimukset eivät ole perusteltuja yleistä etua koskevista pakottavista syistä eivätkä oikeassa suhteessa niillä tavoiteltuun päämäärään nähden ja että niitä on näin ollen pidettävä palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksena.

II Oikeudenkäyntimenettely

8. Komissio pyysi siis Italian hallitusta toimittamaan sille huomautuksensa kahden kuukauden kuluessa mainitun virallisen huomautuksen vastaanottamisesta.

A *Oikeudenkäyntiä edeltävä menettely*

6. Komissio moitti 29.7.1998 päivätyssä virallisessa huomautuksessaan Italian viranomaisia siitä, että nämä ovat pitäneet voimassa 29.6.1939 annetun kuninkaan asetuksen nro 1127 94 §:n, sellaisena kuin se on muutettuna, ja 30.5.1995 annetun asetuksen nro 342 2 §:n säädökset. Komission mukaan nämä pykälät ovat ristiriidassa EY 49 artiklaan sisältyvän palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan perustavanlaatuisen periaatteen kanssa. Sen mukaan on kohtuutonta vaatia, että toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneiden ja siellä ammattiaan laillisesti harjoittavien patenttiasiamiesten on oltava italialaisia patenttiasiamiehiä koskevassa rekisterissä sen jälkeen, kun he ovat suorittaneet kelpoisuuskokeen, ja että heidän on asuttava tai että heillä on oltava ammatillinen kotipaikka Italiassa, erityisesti mikäli heidän toimeksiantonsa Italian patenttivirastossa on yksittäinen ja satunnainen.

9. Italian tasavalta kiistää väitteet, joista sitä on moitittu. Sen mukaan vaatimukset, joista on säädetty 29.6.1939 annetun kuninkaan asetuksen nro 1127 94 §:ssä, sellaisena kuin se on muutettuna, ja 30.5.1995 annetun asetuksen nro 342 2 §:ssä, ovat perusteltuja yleistä etua koskevista pakottavista syistä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Kysymys on erityisesti sen varmistamisesta, että sellainen palvelun vastaanottaja, joka ei aio henkilökohtaisesti hoitaa suhteitaan hallintoon, saa muissa jäsenvaltioissa asuvilta patenttiasiamiehiltä asianmukaista ja asiantuntevaa palvelua.

10. Komissio katsoi Italian viranomaisten antaman vastauksen olevan riittämätön ja osoitti niille 4.8.1999 täydentävän virallisen huomautuksen. Tässä huomautuksessa komissio toisti aikaisemmin esitetyt väitteet

2 — Vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun neuvoston direktiivin N:o 89/48/ETY [EYVL 1989, L 19, s. 16] täytäntöönpanoa koskeva Italian tasavallan asetus.

ja lisäsi, että 27.1.1992 annetun asetuksen N:o 115 6 §:n 2 momentti ja 13 §:n 1 momentti ovat direktiivin 89/48 vastaisia siltä osin kuin niissä edellytetään patenttiasiamiehen toiminnan harjoittamiselta kelpoisuuskokeen läpäisemistä, vaikka kysymys olisi vain yksittäisestä ja epäsäännöllisestä toiminnasta.

11. Italian tasavalta ilmoitti 12.10.1999 komissiolle, että se pitäytyy näkemyksessään.

12. Komissio toimitti 17.2.2000 Italian viranomaisille perustellun lausunnon, jossa se toisti väitteensä ja kehotti kyseisiä viranomaisia toteuttamaan mainitun lausunnon edellyttämät toimenpiteet kahden kuukauden määräajassa.

13. Italian viranomaiset toistivat 14.11.2000 aikaisemmassa kirjeenvaihdossaan esittämän kantansa.

14. Komissio katsoi, että näin saadun vastauksen perusteella se ei voinut tulla siihen päätelmään, että Italian tasavalta olisi noudattanut EY 49—55 artiklassa asetettuja velvollisuuksia, ja päätti nostaa käsiteltävänä olevan kanteen.

B *Asianosaisten vaatimukset*

15. Komission nostama kanne on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.3.2001.

16. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— toteaa, että koska Italian tasavalta on pitänyt voimassa lainsäädännön, jossa edellytetään, että muissa jäsenvaltioissa asuvat patenttiasiamiehet on merkittävä italialaiseen patenttiasiamiehiä koskevaan luetteloon ja että heidän on asuttava Italiassa taikka että heillä on oltava ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen hoitaa toimeksiantoja Italian patenttivirastossa, se ei ole noudattanut sille palvelujen tarjoamisen vapautta koskevassa EY 49—55 artiklassa asetettuja velvollisuuksia,

— velvoittaa Italian tasavallan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

17. Italian tasavalta vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää komission kanteen ja velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

III Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee sitä, että 29.6.1939 annetun kuninkaan asetuksen nro 1127 94 §, sellaisena kuin se on muutettuna, on EY 49 artiklan määräysten vastainen

A *Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut*

18. Tässä ensimmäisessä väitteessä komissio väittää, että vaatimusta, jonka mukaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneet patenttiasiamiehet on merkittävä italialaisia patenttiasiamiehiä koskevaan luetteloon ennen kuin nämä voivat hoitaa satunnaisesti ja tilapäisesti asiakkaidensa toimeksiantoja Italian patenttivirastossa, on pidettävä palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksena.

19. Komissio muistuttaa, että palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta voidaan rajoittaa ainoastaan yleiseen etuun perustuvilla oikeussäännöksillä edellyttäen, että tätä etua ei suojella palvelujen tarjoajaan sen sijoittautumisvaltiossa sovellettavin säännöksin.

20. Komission mukaan yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa lisäksi, että näiden vaatimusten on oltava objektiivisesti välttämättömiä siten, että niillä taataan ammattia koskevien sääntöjen noudattaminen ja varmistetaan kyseisten sääntöjen päämääränä olevan yleisen edun suojaaminen.

21. Komissio toteaa lopuksi, että yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että jäsenvaltion, joka asettaa tällaisia vaatimuksia, tehtävä on näyttää toteen sen kansallisessa lainsäädännössään palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteelle asettamien rajoitusten tarpeellisuus sekä oikeasuhteisuus.

22. Komissio korostaa, että käsiteltävänä olevassa asiassa Italian tasavalta ei ole esittänyt tällaista näyttöä.

23. Italian hallitus väittää, että patenttiasiamiehen toiminta ei kuulu EY 50 artiklan soveltamisalaan. Sen mukaan ratkaiseva seikka luonnehdittaessa jotakin toimintaa tilapäiseksi ja satunnaiseksi on palvelun määrä ja toistuvuus, mutta myös sen kesto ja jatkuvuus. Käsiteltävänä olevassa asiassa yhden keksinnön ilmoitus- ja rekisteröintimenettelyyn liittyvä toiminta ei ole yksittäinen palvelusuoritus, vaan se jakautuu usealle kuukaudelle ja patentin suojaaminen ja siitä johtuva edustaminen kestää useita vuosia. Tämän tyyppistä toimintaa ei näin ollen voi luonnehtia tilapäiseksi tai satunnaiseksi. EY 50 artikla ei siten sovellu käsiteltävänä olevaan asiaan.

24. Italian hallituksen mukaan olisi epärealistista olettaa, että hakija ottaisi yhteyttä yhteen patenttiasiamieheen, jotta tämä toimittaisi sellaisen yksittäisen toimen kuin patenttihakemuksen jättämisen, ja sitten toiseen asiamieheen, jotta tämä jälkimmäinen huolehtisi sitä seuraavasta tutkintamenettelystä. Italian hallituksen mukaan patenttiasiamiehen hoitama toimeksianto vastaa aina monimuotoista toimintaa, joka edellyttää useita, toistuvia ja jatkuvia toimia, minkä perusteella kyseisen palvelusuoritteen arvioiminen eri tavalla on perusteltu. Italian hallituksen mukaan tätä palvelua ei siis voi toteuttaa muutoin kuin pysyvästi ja jatkuvasti vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

25. Italian hallitus toteaa, että jos oletetaan, että tätä suoritusta voidaan luonnehtia tilapäiseksi ja satunnaiseksi, palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan periaatteen rajoittaminen on perusteltu käsiteltävänä olevassa asiassa. Tältä osin se vetoaa siihen, että kysymys on yleisen edun suojaamisesta ja erityisesti siitä, että keksinnön haltijan etuja ei vaaranneta. Italian hallituksen mukaan tällä rajoittavalla toimenpiteellä pyritään tasoittamaan Italian patenttiviraston toisessa jäsenvaltiossa asuvan patenttiasiamiehen toiminnan satunnaisen luonteen valvonnassa kohtaamia ongelmia. Kun otetaan huomioon muun muassa kansalliselle virastolle osoitettujen hakemusten ja ilmoitusten määrä, tällaisen valvonnan suorittaminen on osoittautunut mahdottomaksi. Mikäli kyseistä määräystä ei olisi, keksinnön haltijan rekisteröintihakemus saatettaisiin joutua julistamaan laittomaksi. Kysymys on muissa jäsenvaltioissa asuvien patenttiasiamiesten ammattipätevyyden tai eettisten ominaisuuksien varmistamisesta. Kyseisten palvelujen vastaanottajien suojelemiseen liittyvä yleinen etu sellaisen vahingon varalta, joka aiheutuu patenttiasiamiesten puutteellisesta ammatillisesta tai eettisestä pätevyydestä, on siis laajalti riittävä peruste palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukselle.

26. Italian hallitus on myös vedonnut siihen, että rajoittava toimenpide on perusteltu siksi, että sillä halutaan palauttaa tietty tasa-arvo Italian patenttiasiamiesten ja muihin jäsenvaltioihin ja erityisesti Saksaan ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautuneiden patenttiasiamiesten välillä. Sen mukaan viimeksi mainitut ovat paremmassa asemassa jo kielen ja maantieteellisen sijaintinsa perusteella. Italian hallituksen mukaan vapaassa kilpailussa ilmenevät vääristymät johtuvat juuri tästä tilanteesta.

27. Italian hallitus väittää myös, että on mahdotonta tunnistaa varmuudella ne henkilöt, joilla on patenttiasiamiehen ammatin harjoittamisen edellyttämä kelpoisuus siinä jäsenvaltiossa, josta he ovat peräisin, ja joilla on oikeus käyttää erityistä ammattinimikettä ja joilla on tämän nimikkeen saamisen edellyttämä koulutus, ja tarkistaa, vastaako tämä koulutus Italiassa vaadittavaa koulutusta.

B *Asian arviointi*

28. Italian hallituksen määritelmä "tilapäisesti harjoitetun palvelujen tarjoamisen" käsitteestä on ristiriidassa sen käsitteen kanssa, jonka yhteisöjen tuomioistuin on siitä vakiintuneesti antanut.

29. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan tämä käsite koskee tapauksia, joissa palvelujen tarjoaja siirtyy toiseen jäsenvaltioon tarjotakseen siellä palvelujaan. EY 50 artiklan kolmannessa kohdassa määrätään lisäksi, että palvelujen tarjoaja harjoittaa siellä toimintaansa tilapäisesti. [3]

30. Kyseisen toiminnan tilapäisyyttä on arvioitava sen keston lisäksi myös sen määrän, toistuvuuden ja jatkuvuuden perusteella. [4]

31. Sen sijaan perustamissopimuksessa tarkoitettu "sijoittautumisen" käsite on hyvin laaja ja se merkitsee yhteisön kansalaisen mahdollisuutta osallistua pysyvästi ja jatkuvasti muun kuin sen jäsenvaltion taloudelliseen elämään, josta hän on peräisin, ja hyötyä tästä osallistumisesta edistäen näin itsenäisten ammattien harjoittamisen alalla taloudellista ja sosiaalista vuorovaikutusta yhteisössä. [5]

32. Ratkaiseva seikka luonnehdittaessa jotakin toimintaa "tilapäiseksi" on siis se, että muun kuin sen jäsenvaltion, josta palvelun tarjoaja on peräisin, taloudelliseen elämään osallistuminen ei ole pysyvää eikä jatkuvaa.

33. En näe, mikä käsiteltävänä olevassa asiassa estää patenttiasiamiestä harjoitta-

3 — Asia C-55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995 (Kok. 1995, s. I-4165, 26 kohta).

4 — Em. asia C-55/94 (27 kohta).
5 — Em. asia C-55/94 (25 kohta).

masta toimintaansa tilapäisesti EY 50 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetulla tavalla. Muutoin Italian hallitus näyttää hyväksyvän tämän seikan implisiittisesti, koska se tyytyy korostamaan, että tällaisen toiminnan harjoittaminen yksittäisesti vaikuttaa epärealistiselta, koska se vaikuttaisi epäsuotuisasti palvelun tuottajan tehtävän suorittamiseen tehokkuuteen. Todetessaan tämän seikan Italian hallitus myöntää, että tällaisen toiminnan harjoittaminen tilapäisesti on mahdollista, mutta ei suotavaa.

34. Näin ollen on syytä todeta, että kun patenttiasiamies harjoittaa toimintaansa tilapäisesti, hän kuuluu EY 49 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen ja erityisesti perustamissopimuksen 50 artiklan kolmannen kohdan määräysten soveltamisalaan.

35. Näin ollen on tarkastettava, onko Italian kansallisten säädösten katsottava rajoittavan palvelujen tarjoamisen vapautta perustamissopimuksen 49 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Jos vastaus on myönteinen, on määriteltävä, onko kyseinen rajoitus perusteltu yleistä etua koskevista pakottavista syistä ja ovatko tässä suojaamistarkoituksessa toteutetut toimenpiteet suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

36. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 49 artiklassa ei vaadita ainoastaan poistamaan kaikkea toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen palvelujen tarjoajan syrjintää kansalaisuuden perusteella, vaan siinä edellytetään myös kaikkien rajoitusten poistamista, vaikka niitä sovellettaisiin erotuksetta sekä kotimaisiin palvelujen tarjoajiin että muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin, jos näillä rajoituksilla estetään toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen, siellä vastaavanlaisia palveluja lainmukaisesti tarjoavan henkilön toiminta, haitataan tätä toimintaa tai tehdään se vähemmän houkuttelevaksi. [6]

37. Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti todennut, että sellaiselle jäsenvaltioon sijoittautuneelle talouden toimijalle, joka haluaa palvelujen tarjoajana harjoittaa ammattia toisessa jäsenvaltiossa, asetettu velvollisuus kirjautua viimeksi mainitun valtion ammattiluetteloon on EY 49 artiklassa tarkoitettu palvelujen tarjoamisen vapautta koskeva rajoitus. [7]

38. Edellä esitetystä seuraa, että vaatimusta, jonka mukaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneet patenttiasiamiehet on merkittävä italialaiseen patenttiasiamiehiä koskevaan luetteloon ennen kuin nämä voivat hoitaa satunnaisesti ja tilapäisesti

6 — Asia C-58/98, Corsten, tuomio 3.10.2000 (Kok. 2000, s. I-7919, 33 kohta, sekä kyseisessä kohdassa mainitut muut tuomiot).

7 — Asia C-58/98 (34 kohta). Ks. myös asia C-358/98, komissio v. Italia, tuomio 9.3.2000 (Kok. 2000, s. I-1255, 15 kohta), ja asia C-264/99, komissio v. Italia, tuomio 8.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4417, 8 kohta).

asiakkaidensa toimeksiantoja Italian patenttivirastossa, on pidettävä palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksena.

39. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että vaikka tätä alaa ei ole yhdenmukaistettu, palvelujen tarjoamisen vapautta perustamissopimuksen mukaisena perustavanlaatuisena periaatteena voidaan rajoittaa vain yleistä etua koskeviin pakottaviin syihin perustuvilla oikeussäännöillä, joita sovelletaan kaikkiin vastaanottavassa jäsenvaltiossa toimiviin henkilöihin tai yrityksiin, edellyttäen, että tätä etua ei suojella palvelujen tarjoajaan sen sijoittautumisvaltiossa sovellettavin säännöksin. [8]

40. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan pyrkimys taata suoritettujen palvelujen laatu ja suojella näiden palvelujen vastaanottajia on yleistä etua koskeva pakottava syy, jolla voidaan perustella palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus. [9]

41. Tuomioistuin on tarkentanut, että suhteellisuusperiaatteen mukaan kuitenkin sen, että jäsenvaltion kansallisia säännöksiä sovelletaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin, on oltava tavoiteltavan päämäärän saavuttamiseen soveltuva keino, eikä tällä keinolla saada ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tämän päämäärän saavuttamiseksi. [10]

42. Käsiteltävänä olevassa asiassa riidanalaisella kansallisella lainsäädännöllä pyritään varmistamaan toteutettujen palvelujen laatu ja suojelemaan näiden palvelujen vastaanottajia. Tämän päämäärän on oltava sellainen, että se on omiaan perustelemaan palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus. Katson kuitenkin, että tämän päämäärän saavuttamiseksi toteutetut toimenpiteet ylittävät sen, mikä on välttämätöntä kyseisen päämäärän saavuttamiseksi. Käsitykseni mukaan Italian hallitus on loukannut suhteellisuusperiaatetta.

43. Komissio on hyvin oikeutetusti todennut, että jos, kuten Italian tasavalta on väittänyt, saksalaiset ja englantilaiset patenttiasiamiehet ovat lähes monopoliasemassa, johon myötävaikuttaa vahvasti näiden kieli ja maantieteellinen sijainti, Italian viranomaisten olisi pitänyt ilmoittaa asiasta komissiolle, jolla yksin on toimivalta toteuttaa toimenpiteitä, joilla pyritään korjaamaan kyseinen tilanne. Perustamissopimuksen säännön noudattamista koskevaa rikkomusta ei missään tapauksessa voida korjata rikkomalla sellaista perustamissopimuksen mukaista perustavanlaatuista periaatetta kuin palvelujen tarjoamisen vapauden periaate. [11]

8 — Ks. tuomio em. asiassa Corsten (35 kohta ja kyseissä kohdassa mainitut tuomiot). Ks. myös asia C-390/99, Canal Satélite Digital, tuomio 22.1.2002 (Kok. 2002, s. I-607, 38 kohta).

9 — Ks. tuomio em. asiassa Corsten (38 kohta).

10 — Em. asia C-58/98 (39 kohta).

11 — Ks. erityisesti asia 232/78, komissio v. Ranska, tuomio 25.9.1979 (Kok. 1979, s. 2729, Kok. Ep. IV, s. 539, 9 kohta).

44. Lisäksi se, että asiamiehet, jotka ovat peräisin jäsenvaltiosta, jossa ei ole säädetty ammatin lupamenettelystä tai ehkäisevästä valvonnasta, asetetaan saman valvonnan alaiseksi kuin asiamiehet, jotka ovat peräisin sellaisesta jäsenvaltiosta, jossa on jo olemassa vastaava menettely ja jonka osalta ei voida väittää, että sen palvelun tuottajien pätevyyttä ja ammattimaisuutta ei olisi jo tarkistettu, ei vaikuta oikeassa suhteessa olevalta toimenpiteeltä näiden palvelujen vastaanottajien suojeluun liittyvän päämäärän saavuttamiseen nähden.

45. Siltä osin kuin kysymys on mahdottomuudesta valvoa Italian patenttivirastossa asioivien asiamiesten pätevyyttä ja toiminnan satunnaista ja tilapäistä luonnetta, mielestäni on mahdollista löytää muita vähemmän rajoittavia, mutta silti yhtä soveliaita toimenpiteitä, jotka vastaavat paremmin palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteeseen liittyvää oikeutta. Eri asiamiehiä voitaisiin esimerkiksi pyytää näyttämään toteen, että he täyttävät patenttiasiamiehen tehtävien hoitamisen edellyttämät vaatimukset.[12] Vastaavasti vastaanottava jäsenvaltio voi vaatia automaattista väliaikaista rekisteröintiä sillä edellytyksellä, että tällainen rekisteröiminen ei viivytä tai millään tavalla vaikeuta palvelujen tarjoamista.[13]

46. Edellä esitetystä seuraa, että tämä ensimmäinen kanneperuste on perusteltu.

12 — Ks. vastaavasti asia C-101/94, komissio v. Italia, tuomio 6.6.1996 (Kok. 1996, s. I-2691, 22 kohta).

13 — Ks. vastaavasti asia C-298/99, komissio v. Italia, tuomio 21.3.2002 (Kok. 2002, s. I-3129, 62 kohta).

IV Toinen kanneperuste, joka koskee sitä, että vaatimus, jonka mukaan palvelujen tarjoaminen Italiassa edellyttää asuinpaikkaa tai ammatillista kotipaikkaa siellä, on EY 49 artiklan määräysten vastainen

A *Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut*

47. Komissio katsoo, että myös 30.5.1995 annetun asetuksen N:o 342 2 §:ä — siltä osin kuin siinä säädetään muun muassa, että jotta henkilö voitaisiin merkitä niitä patenttiasiamiehiä koskevaan rekisteriin, joilla on oikeus harjoittaa ammattiaan Italiassa, tällä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa, paitsi jos kyse on sellaisten valtioiden kansalaisista, jotka sallivat Italian kansalaisten merkitsemisen omiin rekistereihinsä ilman tällaisia edellytyksiä — on pidettävä palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan periaatteen perusteettomana rajoituksena.

48. Vastavuoroisuuslauseke taas tarkoittaisi, että Italian tasavalta olisi valmis noudattamaan yhteisön oikeutta ainoastaan suhteissaan sellaisiin jäsenvaltioihin, jotka noudattavat samaa yhteisön oikeutta, toisin sanoen sellaisiin jäsenvaltioihin, jotka eivät aseta vastaavaa asumiseen liittyvää velvoitetta. Tällaista kantaa ei voida hyväksyä. Komission mukaan Italian hallitus on toisaalta ilmoittanut, että se on valmis muuttamaan riidanalaista ehtoa noudattamatta kuitenkaan tätä julistamaansa aikomusta.

49. Komission mukaan Italian tasavallan esittämien eri väitteiden perusteella ei ole mahdollista perustella kyseessä olevaa rajoitusta.

50. Italian tasavalta väittää, että vastavuoroisuusehtoa on tulkittava siten, että Italian lainsäätäjä on halunnut sillä ennakoida tulevia tilanteita, joissa kolmansien maiden kanssa solmittujen sopimusten nojalla olisi mahdollista säädellä tilannetta eri tavalla. Italian hallitus täsmentää kuitenkin, että se on valmis muuttamaan mainittua ehtoa, mutta että se katsoo, että kysymys on ainoastaan vähäisestä muodollisesta ongelmasta.

51. Sen velvollisuuden osalta, jonka mukaan henkilöllä on oltava kotipaikka Italiassa, Italian hallitus toteaa, että kotipaikka mahdollistaa kansallisen lainsäädännön mukaan italialaisten tuomioistuinten alueellisen toimivallan määrittämisen kanneasioissa, joissa asianosaisina ovat patentin mitättömäksi tai pätemättömäksi julistamista vaativa osapuoli ja patentin haltija tai patentin lisenssin haltijat taikka oikeudenomistajat ja että tämä normi on laillinen ja lainkäyttöjärjestelmän toimivuuteen liittyvän yleisen edun mukainen.

B *Asian arviointi*

52. Vastavuoroisuuslausekkeen osalta on todettava, että sen sanamuodon yleisen luonteen vuoksi se ei koske ainoastaan tulevia yhteisön ulkopuolisia tilanteita, vaan myös nykyisiä yhteisön sisäisiä tilanteita. Italian lainsäädännön nykytilanteesta on todettava, että muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneilta palvelun tuottajilta on evätty oikeus tarjota vapaasti palvelujaan Italiassa, jos he eivät noudata velvoitetta, jonka mukaan heidän on ensin kirjauduttava patenttiasiamiehiä koskevaan rekisteriin, sekä velvoitetta, jonka mukaan heidän on asuttava kyseisessä jäsenvaltiossa tai heillä on oltava siellä kotipaikka. Tähän

periaatteeseen sovelletaan ainoastaan yhtä poikkeusta, joka koskee sellaisiin jäsenvaltioihin sijoittautuneita asiamiehiä, jotka hyväksyvät Italian kansalaisten merkitsemisen omiin rekistereihinsä ilman, että näiden tarvitsee näyttää omaavansa kyseisessä maassa kotipaikka tai kiinteä toimipaikka. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltio ei voi perustella omien jäsenyysvelvoitteidensa noudattamatta jättämistä sillä, että vastavuoroisuusperiaatetta ei ole noudatettu tai että toinen jäsenvaltio on mahdollisesti rikkonut perustamissopimusta. [14]

53. Näin ollen 30.5.1995 annetun asetuksen N:o 342 2 §:ssä tarkoitettua vastavuoroisuuslauseketta on pidettävä EY 49 artiklan määräysten vastaisena.

54. Siltä osin kuin kysymys on velvoitteesta, jonka mukaan asianomaisella henkilöllä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka vastaanottavassa jäsenvaltiossa, on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sitä, että sellaiselta talouden toimijalta, joka on jo sijoittautunut toiseen jäsenvaltioon ja haluaa tarjota palveluja tilapäisesti, edellytetään kotipaikkaa tai ammatillista kotipaikkaa palvelun vastaanottavassa jäsenvaltiossa, on pidettävä vakavana palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksena. [15]

55. Tästä seuraa, että kyseistä vaatimusta voidaan pitää yhteensopivana EY 49 ja EY 50 artiklan määräysten kanssa ainoastaan siinä tapauksessa, että on näytetty toteen, että kyseessä olevalla toiminnan alalla on olemassa yleiseen etuun liittyviä pakottavia syitä, joiden perusteella palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukset ovat perusteltuja, että kyseistä etua ei ole jo turvattu sijoittautumisvaltion oikeussäännöissä ja että samaa tulosta ei voida saavuttaa vähemmän sitovilla säännöillä. [16]

56. Käsiteltävänä olevassa asiassa Italian hallitus perustelee tätä toimenpidettä sillä, että se haluaa suojata muuhun jäsenvaltioon sijoittautuneiden patenttiasiamiesten tarjoamien palvelujen vastaanottajia, määrittää italialaisten tuomioistuinten alueellisen toimivallan kanneasioissa, joissa asianosaisina ovat patentin mitättömäksi tai pätemättömäksi julistamista vaativa osapuoli ja patentin haltija, sekä taata patenttimenettelyn asianmukainen eteneminen.

57. Mielestäni palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteeseen tehtäviä rajoituksia voidaan perustella näillä syillä. Katson kuitenkin, että toimenpide, jolla asetetaan kotipaikkaan tai ammatilliseen kotipaikkaan liittyvä velvoite, ei ole oikeasuhteinen siltä osin kuin siitä aiheutuu toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneelle patenttiasiamiehelle menoja ja muuta tarpeetonta

14 — Ks. em. asiassa komissio v. Italia, 6.6.1996 annettu tuomio (27 kohta).

15 — Ks. esim. asia 252/83, komissio v. Tanska, tuomio 4.12.1986 (Kok. 1986, s. 3713, 18 kohta).

16 — Em. asia 252/83 (19 kohta).

haittaa. On mahdollista toteuttaa vähemmän rajoittavia, mutta silti yhtä tehokkaita toimenpiteitä, jotka vastaavat paremmin palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta. Siltä osin kuin kysymys on alueellisen toimivallan antamisesta Italian tuomioistuimille, sama päämäärä voidaan saavuttaa säätämällä, että Italiassa rekisteröityä patenttia koskevat riidat kuuluvat italialaisten tuomioistuinten toimivaltaan. Vastaavasti kun kysymys on patenttimenettelyn asianmukaisen etenemisen varmistamisesta ja palvelujen vastaanottajien suojelemisesta, turvautumalla sellaisiin toimenpiteisiin kuin postilaatikko, virkaveljen osoitteen ilmoittaminen menettelyn mukaiseksi osoitteeksi sekä erilaiset lähetys-, televiestintä- ja kuljetusmuodot, on mahdollista taata tavoiteltujen päämäärien saavuttaminen.

58. Näin ollen katson, että myös toinen kanneperuste on perusteltu.

V Oikeudenkäyntikulut

59. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut, että Italian tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja koska Italian tasavalta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VI Ratkaisuehdotus

Edellä esitettyjen syiden perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin:

— toteaa, että koska Italian tasavalta on pitänyt voimassa lainsäädännön, jossa edellytetään, että muissa jäsenvaltioissa asuvat patenttiasiamiehet on merkittävä italialaiseen patenttiasiamiehiä koskevaan luetteloon ja että heidän on asuttava Italiassa taikka että heillä on oltava ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen hoitaa toimeksiantoja Italian patenttivirastossa, se ei ole noudattanut sille palvelujen vapaata tarjoamista koskevassa EY 49—55 artiklassa asetettuja velvollisuuksia,

— velvoittaa Italian tasavallan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.